

Meetnet Urbane Soorten (MUS)

Nieuwsbrief maart 2012

Het nationale stadsvogelmeetnet MUS is opgezet door SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland om de aantalsontwikkeling en verspreiding van broedvogels in bebouwde gebieden goed in beeld te brengen. De resultaten vormen ook een indicator voor de milieukwaliteit van onze directe woonomgeving.

Lente, het zesde jaar MUS, staat voor de deur!

Beste MUS-teller,

Hoewel de koudeperiode al weer lang achter ons ligt werd het pas de afgelopen week echt voorjaar. De temperatuur steeg naar waarden richting de 15 °C en je krijgt dan gelijk de kriebels om er op uit trekken. MUS (Meetnet Urbane Soorten) begint alweer aan het zesde jaar en het blijkt dat we bouwen aan een solide en betrouwbaar meetnet voor stadsvogels. Het is een populaire telling (veel nieuwe tellers en ook veel vrouwen) en de grote deelname heeft ons aangenaam verrast. Het geeft aan dat we met deze laagdrempelige telling op de goede weg zitten om betrouwbare gegevens te verzamelen in een tot voor kort onderbemonstert habitat. In deze nieuwsbrief kort de resultaten van 2011 en ook een vooruitblik op het komende seizoen.

Seizoen 2011

Het was een seizoen met extremen in het weer en ook in de winter (2010/11) ervoor. Die was vrij koud maar de kou kwam geheel voor rekening van december (koudste december in 40 jaar), toen er ook bijna de hele maand sneeuw lag. Het voorjaar was juist extreem droog (het droogste in minstens een eeuw) en ook zonnig en zacht. De zomer was echter record nat, vrij koel en somber. De waarnemers ondervonden vooral problemen tijdens de derde inventarisatieperiode (avondtelling). Toen viel er op slechts 11 van de 31 dagen geen neerslag. Ondanks dat ongunstige weer was echter de deelname tijdens die derde telling heel goed, hulde!! Veel tellers wachtten de droge omstandigheden af en maar liefst 67 deden dat nog net op de laatste dag van de telperiode. In 2011 zijn er ruim 354.000 vogels geteld verdeeld over 163 soorten (tabel 1). In totaal zijn er 1573 tellingen ingevoerd en voor de eerste, tweede en derde telperiode gaat het om respectievelijk 556, 517 en 500. Dit is vergelijkbaar, enkele tellingen meer, met 2010.

De resultaten van 2011 en de trend over de eerst vijf jaar worden besproken in de eerste SOVON-Nieuws van dit jaar die binnenkort verschijnt. Ook in de provinciale nieuwsbrieven wordt aandacht besteed aan de resultaten van MUS. Zie voor de verwijzing hieronder in 'Recent verschenen'. Voor bijna 60 soorten is het na vijf jaar mogelijk om een trend te berekenen. De trends zijn nu nog broos maar worden robuuster met elk jaar erbij. Als we de soorten bundelen naar habitat of voedsel, dan zien we met enige reserve een aantal ontwikkelingen. De meeste soorten gebonden aan water, bomen en bos laten, net als Afrika-gangers, een positief of stabiel beeld zien. Dit geldt ook voor de huizenbroeders, maar de dramatische achteruitgang van de Spreeuw neemt zorgwekkende vormen aan. Drie koude winters hebben duidelijk een wissel getrokken op enkele wintergevoelige soorten. Diverse bodemfoerageerders, vooral lijsters, vertonen een afname. Verrassend is dat Kool- en Pimpelmees een afwijkende trend (resp. stabiel en toename) laten zien.

Recent verschenen

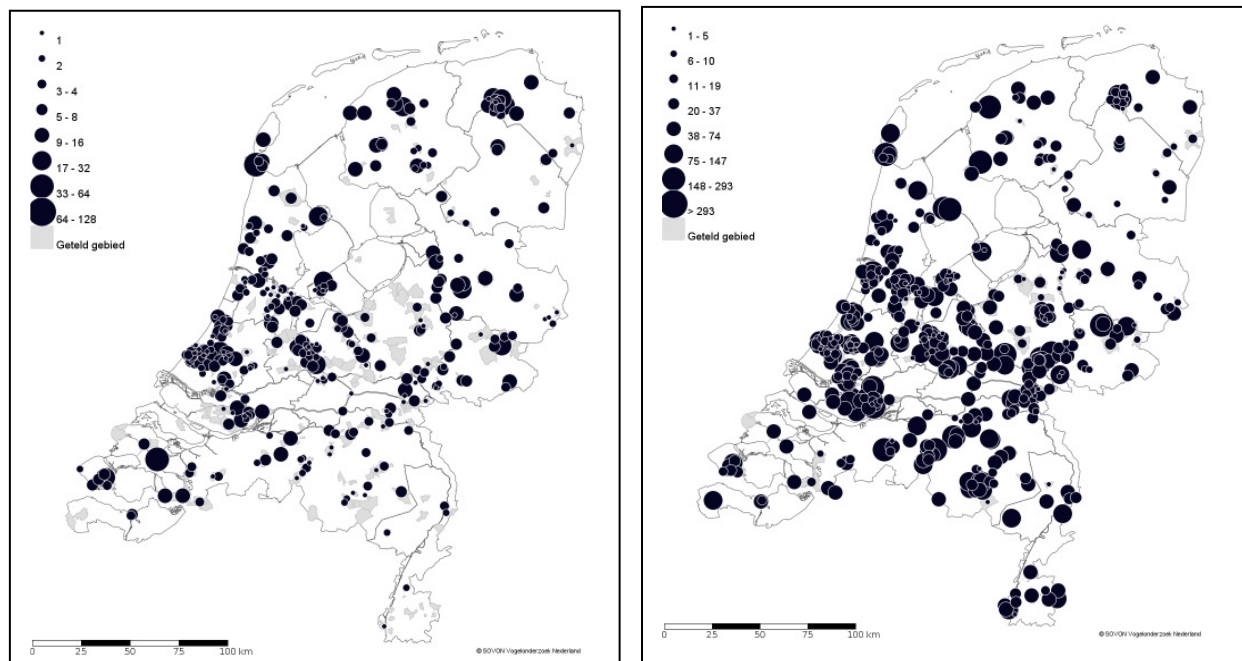
Het broedvogelrapport van 2010 is afgelopen week verschenen en bij een aantal soorten wordt ook MUS behandeld. Het hele rapport is in te lezen of te downloaden via http://www.sovon.nl/pdf/Rap2012-1Broedvogels_in_Nederland_2010LR.pdf Wil je een exemplaar ontvangen dan stuur even een mailtje naar jan.schoppers@sovon.nl

De Provinciale Nieuwsbrieven van dit voorjaar verschijnen rond deze tijd. De lokale MUS-trend wordt daarin besproken en vergeleken met het landelijke beeld. Ook de gebieden waar nieuwe MUS-plotjes gewenst zijn staan in de nieuwsbrief en het is na te lezen op <http://www.sovon.nl/default.asp?id=133>

In de volgende SOVON-Nieuws staat een bijdrage over MUS waarbij de trends van de eerste vijf jaar worden besproken. Een pdf van het artikel zal bij een volgende MUS-nieuwsbrief meegestuurd worden.

Zoogdieren tellen ook mee

Vanaf 2009 bieden we ook de mogelijkheid om de zoogdieren door te geven. Ook bij andere tellingen van SOVON (BMP en PTT) wordt dit al jaren gedaan. Het blijkt waardevolle gegevens, niet in de laatste plaats voor onze zustervereniging de Zoogdierverseniging. Belangrijk is om in het oog te houden dat het tellen van zoogdieren niet ten koste mag gaan van de vogels binnen de 5 minuten telperiode. Beter is dan om de zoogdieren direct na de 5 minuten te tellen en noteren. Konijn, Kat, Haas en Eekhoorn waren de algemeenste soorten met bijna 97% totaal (tabel 1). Bijzonderheden waren Vos, Wild Zwijn en Edelhert! Net als bij de vogelsoorten kun je zelf ook van de zoogdieren een verspreidingskaart maken via de invoer.

Figuur 1. Verspreiding van de Scholekster (l) en Gierzwaluw (r) weergegeven in aantal per postcodegebied in MUS 2011. De Scholekster neemt landelijk in het agrarisch gebied dramatisch af, maar in het stedelijk gebied (4% populatie) is er een toename. Let op de concentraties in Den Haag eo (de Scholekster staat daar in de top 10), Utrecht en Groningen. Bij de Gierzwaluw lijkt het er op dat de hoogste aantallen zijn gevonden in het westen, midden en zuidoosten van het land; klopt dat? Een uitwerking komt in de volgende nieuwsbrief.

Komend seizoen

Het zesde seizoen MUS werd voorafgegaan door een zachte winter maar we hadden wel een korte maar venijnige koudeperiode tussen eind januari en half februari. Begin februari viel er ook nog wat sneeuw. De indruk bestaat dat veel vogels het moeilijk hadden in deze korte winterperiode. Ook voor de overwinteraars in Afrika waren de omstandigheden niet goed, want in de Sahel wordt melding gemaakt van droogte.

Op dit moment zijn er zo'n 675 postcodegebieden geclaimd en dat zijn er ruim 60 meer dan vorig jaar rond deze tijd. Het geeft aan dat er nog steeds groei zit in MUS. Overal zijn nieuwe tellers gewenst maar speciaal in Friesland (incl. de Waddeneilanden), Groningen, Drenthe, Overijssel, Flevoland, Limburg en Zeeland.

Tips voor de tellingen

MUS is een monitoringmeetnet en het van belang dat tellers proberen hun eigen gebied zo lang mogelijk te blijven tellen. Doordat MUS eenvoudig van opzet is hopen we dat dit lukt. Als je door omstandigheden een jaar niet kunt tellen hoeft dat echter niet meteen een definitieve afmelding te betekenen. Het handigste is om de **telling te plannen** in je agenda en dan liefst zo vroeg mogelijk in de telperiode, want voor je het weet is de periode al weer bijna aan zijn eind. Wanneer het **telpunt tijdelijk onbereikbaar** is probeer dan in een vergelijkbaar punt/biotoop zo dicht mogelijk bij de

originele locatie te tellen. Is een telpunt permanent onbereikbaar geworden, dan kun je dit doorgeven aan de mij (zie onder). Tel bij voorkeur bij **goede omstandigheden** en in het weekend (goed weer, tijdstip met minste verkeerslawaaï). Tel alleen de vogels die een binding hebben met het terrein. Dus **geen slaaptrek** (bv. meeuwen, kraaien en Spreeuw) **en overtrekkende vogels**. Bij de **Gierzwaluw** zowel de **laag als de hoogvliegende vogels** tellen. Lees anders voor de start van de eerste telling de MUS-handleiding nog eens door, als pdf te vinden op de op MUS-projectpagina. Op verzoek van diverse tellers staat op de MUS-projectpagina sinds kort een **MUS-flyer** met het hoe en waarom van deze telling. Als je deze meeneemt tijdens de telling dan kun je deze uitdelen of laten zien aan nieuwsgierige of belangstellende bewoners rond de telpunten. Vooral tijdens de avondtelling (15 juni-15 juli) wordt aan MUS-tellers wel eens gevraagd wat men aan het doen is. Ook een handig **veldformulier** is op de MUS-pagina te vinden.

Tips voor de online invoer

Bij het invoerscherm voor de MUS-telresultaten is er een **automatische foutencontrole**. Dit is vooral gedaan om de tellers te attenderen op mogelijke typefouten, die je dan meteen zelf kunt verbeteren. In de praktijk komt het soms voor dat mensen zich 'een regeltje verschrijven', en dan komen de getallen bij de verkeerde soort terecht. Ook bij de invoer van een hoog aantal wordt men er op geattendeerd dat dit wellicht niet klopt. Invoerfoutjes kun je ook later nog herstellen door opnieuw in te loggen en naar de betreffende telresultaten te gaan.

Let er op dat het **telpuntnummer (1-12)** overeenkomt met het nummer bij de invoer! Het **toevoegen van een nieuwe soort** die niet in het standaardlijstje staat levert soms verwarring op. De truc is om een nieuwe soort te selecteren uit het drop-down menu (linksboven onder 'Bijschrijfsorten'), en meteen het getelde aantal in te voeren. Pas daarna op 'opslaan' klikken (een nieuwe soort opslaan zonder aantal gaat namelijk niet) en de nieuwe soort komt dan in de standaardlijst te staan en blijft dat ook. Ook de **zoogdiersoorten** vind je in dit drop-down menu. **Telpunten wijzigen**: stuur hiervoor een mailtje naar de coördinator mus@sovon.nl of jan.schoppers@sovon.nl. De betreffende telpunten worden dan gereset, en je kunt ze zelf naar de nieuwe locatie verslepen. **Telpunt eenmalig niet geteld**: dit kun je aangeven tijdens het invoeren, bij de kopgegevens. **Nieuw emailadres?** Geef het door aan info@sovon.nl. E-mail is namelijk het belangrijkste communicatiekanaal bij MUS.

Meer informatie: op de MUS-pagina van SOVON <http://www.sovon.nl/default.asp?id=367>

Veel succes met de tellingen!

Vragen? Neem dan even contact op met Jan Schoppers, SOVON Vogelonderzoek Nederland
024- 7 410 410, mus@sovon.nl

Voor in je agenda: DRIE TELRONDES IN 2012

*Ochtendronde 1 : periode **1-30 april** (eerste weekend zondag 1 april)
Ochtendronde 2: periode **15 mei-15 juni** (eerste weekend 19 en 20 mei)
(telpunten in omgekeerde volgorde tellen)
Avondronde: periode **15 juni-15 juli** (eerste weekend 16 en 17 juni)*

De Ochtendronde dient tussen een half uur voor tot twee uur na zonsopkomst gedaan worden en de Avondronde tussen 19.00 uur en zonsondergang

Tabel 1. Aantal per soort met het aantal routes waarop waargenomen in MUS 2011.

soort	totaal routes		soort	totaal routes	
Dodaars	22	7	Boompieper	6	5
Fuut	982	159	Graspieper	57	5
Aalscholver	525	157	Gele Kwikstaart	53	9
Roerdomp	2	2	Grote Gele Kwikstaart	10	3
Grote Zilverreiger	10	7	Witte Kwikstaart	959	216
Blauwe Reiger	1040	318	Rouwkwikstaart	2	2
Purperreiger	2	2	Winterkoning	5808	497
Ooievaar	156	33	Heggenmus	3335	476
Lepelaar	16	12	Roodborst	2214	403
Knobbelzwaan	785	135	Noordse Nachtegaal	1	1
Zwarte Zwaan	10	5	Nachtegaal	51	24
Zwaangans	13	5	Blauwborst	20	11
Knobbelgans	11	2	Zwarte Roodstaart	471	133
Grauwe Gans	3872	137	Gekraagde Roodstaart	58	29
Soepgans	1083	75	Paapje	1	1
Indische Gans	4	3	Roodborsttapuit	19	7
Canadese Gans	643	71	Tapuit	5	2
Grote Canadese Gans	27	8	Merel	34239	568
Kleine Canadese Gans (minima)	2	1	Kramsvogel	104	4
Brandgans	191	15	Zanglijster	2996	458
Nijlgans	1600	211	Grote Lijster	95	44
Bergeend	183	26	Sprinkhaanzanger	14	11
Muskuseend	31	10	Snor	7	5
Carolinaeend	6	3	Rietzanger	145	45
Mandarijneend	5	3	Bosrietzanger	110	42
Smient	13	5	Kleine Karekiet	598	157
Krakeend	225	39	Spotvogel	41	29
Wintertaling	6	3	Braamsluiper	153	78
Wilde Eend	10482	459	Grasmus	401	117
Soepeend	3179	260	Tuinfluit	427	181
Slobeend	30	6	Zwartkop	4286	462
Krooneend	4	1	Fluiter	3	3
Tafeleend	21	9	Tjiftjaf	7076	527
Kuifeend	837	107	Fitis	1058	268
Zwarte Wouw	1	1	Goudhaan	65	31
Bruine Kiekendief	18	10	Vuurgoudhaan	7	5
Blauwe Kiekendief	1	1	Grauwe Vliegenvanger	62	31
Havik	10	8	Bonte Vliegenvanger	75	32
Sperwer	87	64	Staartmees	540	118
Buizerd	138	96	Glanskop	46	19
Torenvalk	74	47	Matkop	24	13
Boomvalk	19	17	Kuifmees	19	11
Slechtvalk	20	9	Zwarte Mees	9	5
Patrijs	23	10	Pimpelmees	6771	529
Kwartel	7	5	Koolmees	14706	566
Kip	30	7	Boomklever	557	155
Fazant	954	184	Boomkruiper	972	257
Waterral	1	1	Wielewaal	6	3
Waterhoen	1301	289	Gaai	1714	400
Meerkoet	6439	403	Ekster	10498	558
Scholekster	2256	331	Kauw	43407	559
Kleine Plevier	35	10	Roek	3260	79
Kievit	710	115	Zwarte Kraai	10450	549
Watersnip	3	1	Raaf	2	2
Grutto	180	40	Spreeuw	13208	501
Wulp	93	22	Huismus	24359	511

Tureluur	49	24	Ringmus	293	59
Oeverloper	5	5	Vink	7879	503
Zwartkopmeeuw	6	1	Keep	20	4
Kokmeeuw	6306	259	Europese Kanarie	3	1
Stormmeeuw	685	65	Groenling	4890	463
Kleine Mantelmeeuw	4246	236	Putter	1407	224
Zilvermeeuw	5430	249	Sijs	11	4
Grote Mantelmeeuw	40	10	Kneu	368	71
Grote Stern	1	1	Kruisbek	2	1
Visdief	749	126	Goudvink	39	21
Zwarte Stern	17	2	Appelvink	33	12
Stadsduif	7412	279	Geelgors	72	18
Holenduif	1005	185	Rietgors	75	28
Houtduif	29089	564	Blauwe Pauw	5	4
Turkse Tortel	12305	510	totaal	353652	163
Zomertortel	19	9	Egel	9	5
Pennant of Blauwwangrosella	1	1	Mol	21	4
Halsbandparkiet	3214	140	Haas	298	75
Senegalpapegaai	1	1	Konijn	2056	143
Grote Alexanderparkiet	4	2	konijn verwilderd	81	10
Koekoek	227	111	Dwergvleermuis	6	4
Steenuil	10	6	dwergvleermuis spec.	1	1
Bosuil	13	4	vleermuis spec.	25	10
Ransuil	18	7	Eekhoorn	56	25
Velduil	1	1	Muskusrat	5	4
Gierzwaluw	26060	500	Bruine Rat	2	2
IJsvogel	14	11	Woelrat	1	1
Draaihals	1	1	Veldmuis	1	1
Groene Specht	344	155	Huismuis	1	1
Zwarte Specht	5	3	Vos	10	6
Grote Bonte Specht	1142	337	Kat	1285	265
Kleine Bonte Specht	8	5	Wild Zwijn	3	1
Boomleeuwerik	2	2	Edelhert	1	1
Veldleeuwerik	116	11	Ree	11	9
Oeverzwaluw	806	27			
Boerenzwaluw	2313	221			
Huiszwaluw	2893	159			